

22 травня – день перепоховання Т. Г. Шевченка на Чернечій горі поблизу Канева

«Шевченко. Присутність»

Таку назву має харківський арт-пенер благодійного фонду «Велика родина»

64

У травні ми знову й знову згадуємо, як Пантелеймон Куліш накрив китайкою домовину й ресорні дрогози зі Смоленського кладовища (Петербург) рушили до Московського вокзалу.

Так розпочався останній шлях українського митця до рідних країв. Шостого травня 1861 року о сьомій ранку похоронні дрогози з труною прибули до Броварів, а після одержання спеціального дозволу – до церкви Різдва Христового на Поштовій площі Києва...

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
директор Інституту
літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України,
академік НАН України

Тарас Шевченко – символ українства, речник етнонаціонального буття та духовний консолідатор українського народу. Він – чи не єдиний поет-художник у світовій культурі, який урятував націю від винародовлення в умовах колонізації. Безсумнівним є те, що сьогоднішня Україна постала на основі Шевченкового духу, думки й слова. Тому слід лише вітати ініціативу Всеукраїнського благодійного фонду «Велика родина» щодо проведення Міжнародного конкурсу кінопроектів повнометражного ігрового художнього фільму, присвяченого 200-річчю з дня народження Тараса Шевченка. Заслугує на увагу громадськості та підтримку й такий творчий проєкт, запропонований і схвалений до реалізації фондом «Велика родина», який передбачає проведення в Харкові в травні 2012 року арт-пенеру «Шевченко. Присутність». Приємно, що до участі зголосилися відомі українські художники й скульптори. Переконали, що ця ініціатива й сам проєкт зацікавлять інші обласні центри. Можна сподіватися, що благодійний фонд «Велика родина» в рік 200-ліття з дня народження Тараса Шевченка організує міжнародний арт-пенер у Києві або в Каневі.

Розмірковуючи над представленням Шевченка на харківському арт-пенері, слід було б, на нашу думку, звернути увагу його учасників – художників і скульпторів на те, що Тарас Григорович має постати

як митець, котрий, образно кажучи, має два крила. Він – геніальний поет, він – і талановитий художник. Вражає вже те, що за коротке земне життя (прожив лише 47 років) Шевченко створив для нащадків величезну літературно-мистецьку спадщину. Якщо пам'ятати, що він залишив Україну в п'ятнадцятирічному віці й тільки тричі відвідав рідну землю (перша поїздка тривала 8 місяців: 25.05.1843 – 5.02.1844; друга – два роки: 5.04.1845 – 5.04.1847; третя – три місяці: 5.06.1859 – 27.08.1859) і десять років провів на засланні в Оренбурзі, в Орській фортеці та Новопетровському укріпленні (1847–1857), то доводиться лише захоплюватися цим геніальним митцем, його талантом і даром провісництва.

Літературна спадщина Шевченка – поета і прозаїка налічує 240 поезій, із них – вісім поем, драму «Назар Стодоля», фрагменти двох незакінчених драм. До нас дійшло дев'ять повістей із 20 написаних, щоденник, автобіографії, майже 250 листів.

Мистецька спадщина Шевченка-художника із 835 живописних полотен, рисунків, фортів та ескізів (із них близько 300 не віднайдено) свідчить про те, що він був першокласним акварелістом, предтечею європейського імпресіонізму (відомо 210 акварелей, передусім пейзажів, які за рівнем досконалості стають у ряд світових здобутків мистецтва); блискучим портретистом-психологом – виконав 150 портретів, із яких

43 – автопортрети; художникові належать двадцять олійних полотен; як академік гравюри Шевченко створив шість офортів серії «Живописна Україна» та 21 офорт періоду останніх років життя в Петербурзі; Тарасові Григоровичу належать понад 230 оліцевих рисунків ландшафтів України. На окрему увагу заслуговує і творча лабораторія геніального митця – ескізи, етюди, начерки, зафіксовані на 360 сторінках рукописів та альбомів.

Шевченкова спадщина має унікальне значення і для українського народу, і для світової культури. Тому для повноцінного творчого осягнення феномену нашого генія необхідно уникати ілюстративності й підійматися до рівня образно-символічного узагальнення. Саме в емоційно-символічному ключі митці на харківському арт-пенері могли б відтворити ідейно-естетичну суть поглядів і візії Великого Тараса, розкрити визначальні ідеї, міфи, образи й символи, закодовані в творчості Шевченка, в його світосприйманні та системі художніх образів.

Звісно, можуть бути різні естетичні рівні образного осягнення феномену Шевченка – від художнього відтворення конкретних образів і мотивів до їхнього символічного узагальнення. Ясна річ, чи не центральний об'єкт мистецького зацікавлення – образ самого Тараса Шевченка в різні періоди його життя: від дитинства, юності, петербурзького періоду

Церква Різдва Христового на Поштовій площі Києва, відома серед городян як Шевченківська

інтенсивного навчання, радше, самоосвіти, звільнення з кріпацтва, поїздок в Україну, арешту й до повернення із заслання та останніх місяців і днів життя.

Багато тем, образів, мотивів уже не раз, ще за життя Шевченка, знаходили художнє втілення в різних жанрах і видах мистецтва. Проте це не виключає можливості повернутися в світлі 200-літнього ювілею до тих самих тем – усе залежить від таланту митця та його естетичних принципів. Гадаю, сучасні художники, скульптори, композитори, кінематографісти, письменники не зможуть оминати своєю увагою бодай деякі образи, теми, сюжети, символи, мотиви, якими наповнена літературно-мистецька творчість Тараса Шевченка.

Отже, «Кобзар»... Це перша книга поезій Тараса Шевченка 1840 року, яка набула виняткового ідейно-символічного значення. Видання розбудило й консолидувало українську націю, наповнило її вірою в духовне відродження України, в її звільнення і розквіт, закликала до боротьби і вселило надію на самостійне життя в сім'ї вільних народів. Отож художників та скульпторів міг би привернути образ кобзаря, зокрема козака-бандуриста Перебенді (вірш «Перебендя» з присвятою Євгенові Гребінці вперше опубліковано 1840 року) або Дармограя (псевдонім Шевченка, яким він підписував свої повісті на засланні, де називав себе «безталанним кобзарем Тара-

сом Дармограєм»). А яка символічна постать бандуриста! Це один із найулюбленіших образів Шевченка. Символ вільного співця, виразника народних дум і сподівань. Вірш «Бандуристе, орле сизий!» присвячено Миколі Маркевичу, поетові, авторів п'яти томної «Історії Малороссии».

Ще одна тема для художників – «Садок вишневий коло хати...» як символічне уособлення гармонії людини й природи, добра, злагоди і достатку українського родинного життя, щасливої матері з маленькими діточками своїми.

Не можна оминати образу-символу покритки. Шевченко в поемі «Марія» використав біблійну легенду про народження Христа від земної жінки Марії. Уособлення вірності материнському обов'язку і праведному вченню. Поет утверджує в образі Марії велику духовну силу Слова, яким вона долає зневіру і страх учнів Христа. Логічне продовження цієї теми – образ жінки.

У «Кобзарі» це архетип людини, уособлення української душі, символ одухотворення, благородства, людяності, самого життя. Для Шевченка ідеал людини – Марія. Вона усприйняті поета «кроткая», «всесвятая», «пресвітлий рай», «квіт рожевий»...

Нарешті – слово. Воно в Шевченка має сакральну-символічний зміст. Слово для поета «святе», «Боже», «Господнє», «велике», «огненне», «тихе, добре, кротке». Місія Шевченка-поета полягає в тому, щоб це слово донести до людей. Шевченко усвідомлював свою прозору місію воскресіння українського слова. І слова Божого. Поет – месія. Він – виразник волі Господа. Слово в душі поета має визріти й набути такої духовної сили, щоб само почало проситися йти «меж люди» – відкривати рабські вуста, зігрівати охололі душі, запалювати людей святим вогнем правди й волі, ставати духовним пастирем рідного народу.

Шевченко з особливою любов'ю звертається до своєї музи, називаючи її «пречистою, святою», ніжно сповиваючи такими епітетами: «чарівниченько моя», «золотокрила», «порадонька святая», «доля молодая»... З музою нерозривно пов'язана молитва. У Тараса Григоровича вона – духовний ключ для єднання поета-пророка з Богом. Завдяки молитві співець, як медіум, передає Творцеві болі, страждання й надії свого народу та просить Його заступництва, прощення за гріхи мертвих і живих земляків своїх. Головне, Шевченко молиться за Україну й заповідає своїм нащадкам:

*Свою Україну любить,
Любить її... Во время люте
В останню тяжкую минуту
За неї Господа молить.*

Геніальний поет вірив, що зцілена святим словом правди національна душа здатна відкритися братолюбю, порозумінню й злагоді, викристалізуватися єдиномислієм і наповнитися почуттями національної єдності, солідарності. Певна річ, надзвичайно складно для учасників арплінеру відтворити в системі художніх образів або в персоніфікованому символічному узагальненні висловлений поетично ідеал майбутнього співжиття в Україні. Та все ж такі вслухаймося в ці геніальні рядки:

*Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.*

Дати 5 травня 1907

105 років від дня народження Ірини Вільде

Українська письменниця Ірина Вільде (Дарина Макогон) народилася 5 травня 1907 року в Чернівцях у родині письменника й педагога Дмитра Макогона. Закінчила гімназію в місті Станіслав (нині Івано-Франківськ) та Львівський університет. Працювала вчителькою, літературним співробітником журналу «Жіноча доля» в Коломиї (1933–1939), була редактором щомісячного додатка до цього журналу – «Світ молоді». У 1945–1949 роках працювала спеціалісткою газети «Правда України». 1935-го отримала літературну премію імені І. Франка за збірку новел «Химерне серце» і повість «Метелики на шпильках». 1965 року за роман «Сестри Річинські» Ірині Вільде присуджено Шевченківську премію.

1947-го Ірину Вільде обрали депутатом Верховної Ради Української РСР другого скликання. Багато років очолювала Львівську організацію Спілки письменників України. Разом із Романом Іаничуком, Романом Лубківським та іншими колегами просила суд віддати на поруки критика Богдана Гориня, якого судили за «антирадянську діяльність». Це був своєрідний протест проти арештів.

Померла у Львові 30 жовтня 1982 року.

2007-го засновано Всеукраїнську літературну премію імені Ірини Вільде.

О. К.

